

Inhoud:

- De Schone Baadster gerestaureerd
- Drinkwatervoorziening in Abcoude en Baambrugge in vroeger tijden
- Archiefvondsten
- Het Slot van Abcoude.
- Het kunstwerk van ....

De Angstelkroniek is een uitgave van de Historische Kring Abcoude - Baambrugge en verschijnt drie maal per jaar.

Contributie:

lidmaatschap € 15,- per jaar
Losse nummers: € 5,-
RABOBANK 3005.52.939
ISSN: 1569-6146
ANBI nr 59 189

Redactie:

H. Hoogenhout
Toertocht 15
1396 LG Baambrugge
harhoog@hetnet.nl
tel. 0294 - 29 19 75

Rein Rossing
Zand en Jaagpad 13
1391 JA Baambrugge
tel. 0294 - 29 02 44
ekkerrossing@xs4all.nl

Redaktiesecretariaat en eindredactie

W.W. Timmer
Achter de Kerken 40
1391 LP Abcoude
tel. 0294 - 28 4446
Wtimmer1@cs.com

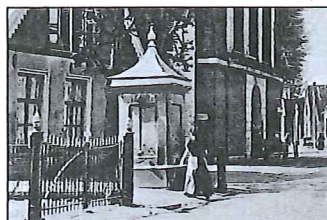
Website: <http://historischekringabcoude-baambrugge.nl/>

Van de redactie

Dit is het jaar van de Historische Buitenplaatsen in Nederland. Voor wat Abcoude en Baambrugge betreft, is dit in hoofdzaak met nostalgie terugkijken naar de 17^e, 18^e en 19^e eeuw. In deze eeuwen hebben er tientallen buitenplaatsen, woningen die niet permanent werden bewoond door hun stedelijke eigenaren, langs de Angstel, het Gein en de Holendrecht gestaan. Wijlen Dick Slebos heeft veel onderzoek gedaan naar het ontstaan, de bewoning en het verval van deze belangrijke historische monumenten uit onze geschiedenis. Hij heeft hierover veel gepubliceerd in onze eigen Angstelkroniek, de jaarboekjes van Niftarlake en zijn eigen uitgave, het boekje *Plaisierplaatsen langs Angstel en Gein* (2003). Ons verhaal in de hedendaagse buitenplaatsen-wereld is bescheiden. We kennen nog Binnenrust, Lindenhoff, Postwijck en Valkenheining. Reden voor het bestuur om tijdens de voorjaarslezing weer eens aandacht op dat deel van ons rijke verleden te vestigen. Mevrouw Juliet Jonker, zal vanuit het perspectief van de buitenplaatsen aan de Vecht ook licht laten schijnen op onze verloren parels. Mevrouw Jonker uit Vreeland is kunsthistorica. Zij is ruim 18 jaar gids op kunsthistorisch gebied, verzorgt rondleidingen lezingen en publiceert in de Vechtkroniek en het jaarboekje Niftarlake.

November vorig jaar verscheen een interessant boek over het verleden van onze vrijwillige brandweer. Ons lid Anton Schrikenberg verzette een berg onderzoek en schrijfwerk, hetgeen resulteerde in de uitgave: *Het brandweren in Abcoude en Baambrugge door de jaren heen*.

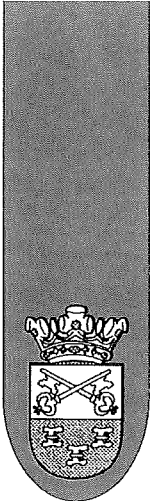
Drinkwatervoorziening in AbcBa

Het kunstwerk van ...

In dit nummer:

Ook Baambrugge bleef niet achter. Ook hier weer stond een van onze leden achter een interessante uitgave. Kees Maasdam verdiepte zich in het heden waarin geschiedenis wordt geschreven. Een paar maanden geleden verscheen in een beperkte oplage het boek: *De A2 Breukelen – Holendrecht; van twee keer drie naar twee keer vijf rijstroken*.

Een prachtig boek gevuld met topografische tekeningen. Kees Maasdam tekent in de stijl van een oude traditie. Vanwege zijn bouwtechnische achtergrond kloppen zijn tekeningen tot in detail en het juiste perspectief. Beide boeken mogen niet in de boekenkast van de liefhebber van ons verleden ontbreken.

Begin december vorig jaar sneuvelde de stootpaal bij boekhandel Sprey in Abcoude. Met grote waarschijnlijkheid moest de bijna 80-jarige paal het afleggen tegen een beschonken vandaal. In het boekje *De Kroniek van Abcoude en Baambrugge* staat op pagina 59 een afbeelding en een korte beschrijving. Er is goede hoop dat dankzij een initiatief uit de gemeente, de paal weer kan worden gerepareerd en teruggeplaatst.

Mevrouw Marijke Carasso heeft voor haar rubriek: Het Kunstwerk van ..., een passend thema gevonden. Met de naderende Pasen is het goed aandacht te schenken aan het beeld de Verrijzenis van Christus. Dit beeld gemaakt door Gène Eggen staat op het rooms katholieke gedeelte van de Algemene Begraafplaats in Abcoude. De verbinding met Pasen, en meer, leest u uiteraard in genoemd artikel.

Mevrouw Noor van der Lugt-Elsenburg attendeerde ons op een onjuistheid op pagina 481 in de *Angstelkroniek* 36. Burgemeester Bestman overleed niet in september 1988 maar in augustus 1988.

LENNIK

214 km ↑

Verzusterd met Abcoude

Ten slotte nog een gevolg van veranderende tijden. De zusterband die vanaf augustus 2000 tussen de voormalige gemeente Abcoude en de gemeente Lennik in België bestond, is in december 2011 door het gemeentebestuur van De Ronde Venen opgeheven. Onze herinneringen aan Lennik en speciaal het kasteel Gaesbeek zullen uiteraard blijven. En, ten slotte hebben wij ook altijd nog onze J.v. Gaesbeeklaan!

De Schone Baadster gerestaureerd

Ze staat er weer goed bij, *de Schone Baadster* van Gozen Doorn. In de vorige Angstelkroniek werd aan het houten beeld aan de Burgemeester des Tombeweg een artikel gewijd, waarin zorg werd uitgesproken over de slechte staat waarin het verkeerde.

Op dinsdag 13 maart werd de Totempaal, zoals het beeld bij de Abcoudenaren bekend staat, na een grondige restauratie door Louis Nienhuis, herplaatst. Het staat niet helemaal op de oude plek, omdat het bushuisje een verstorende factor was geworden; bovendien heeft de baadster nu haar gezicht naar het dorp gewend. Restauratie, plaats en wending laten het beeld veel beter uitkomen. Hulde aan degenen die ervoor geijverd hebben. (MCK).

De Schone Baadster op haar nieuwe plek, zij kijkt richting Abcoude.

Drinkwatervoorziening in Abcoude en Baambrugge in vroeger tijden

In de vorige Angstelkroniek 37 hebben wij aandacht besteed aan de cholera in onze regio in de 19^e eeuw. Daarin lezen we dat de openbare hygiëne een onderwerp was van voortdurende strijd tussen de medici en lokale bestuurders. Het lokale bestuur werd beperkt door gebrek aan kennis en financiële middelen om hierin verbetering te brengen.

Het moest zich niet alleen bezighouden met smerige mesthopen in de kom van onze dorpen, en de afvoer van fecaliën, maar ook met basisvoorzieningen die bijdragen aan een publieke gezondheid.

Steeds duidelijker werd dat een goede drinkwatervoorziening zeer belangrijk was. In de Zwolsche Courant van 8 januari 1869 begint een artikel over een Nortonse pompboring met de alinea: *Dat overvloedig en goed drinkwater eene voorwaarde is voor de volksgezondheid en een preservatief tegen koortsen, cholera en andere epidemiën, is te wel bekend, dan dat daarvoor nog bewijzen moeten worden geleverd.*

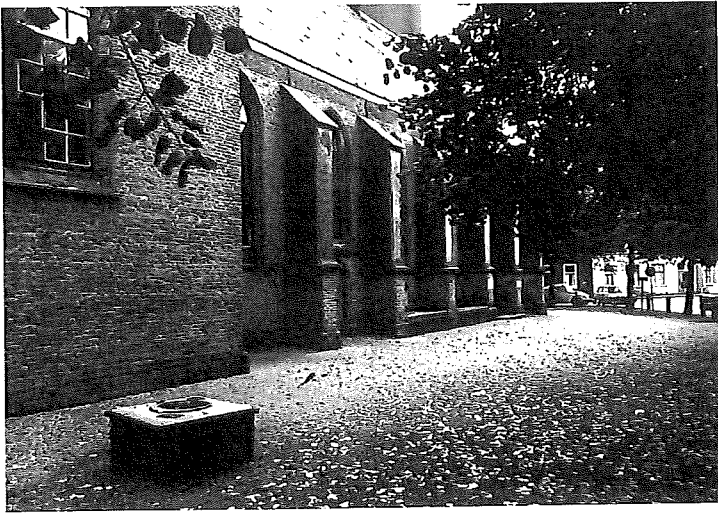
Wat is goed drinkwater?

De eerste voorwaarden waaraan goed drinkwater in de 19^e en vroeger eeuwen moest voldoen waren: helder, smakeloos en bij voorkeur reukloos. In het laatst van de 19^e eeuw drong ook het besef door, dat het vrij moest zijn van bacteriologische besmettingen.

Vaak water werd er gebruikgemaakt van oppervlaktewater uit Angstel en Gein. Toch was men niet altijd gerust op die waterbron. Het was duidelijk dat hemelwater oftewel regenwater kwalitatief beter was dan oppervlaktewater. Dit werd opgevangen in regentonnen of in gemetselde regenwaterbakken.

Een dergelijke voorziening vond men zo belangrijk dat bij de beschrijving van onroerend goed bij verkoop en koop dit vaak beschreven werd.

Zo werd bij de verkoop van de korenmolen aan de Molenweg in 1798 gewag gemaakt van: *Dat de huurder met de bewoners van de woningen op en aan de verhuurde molenwerf staande, zal*

De pomp op het Kerkplein in Abcoude is verdwenen, maar het voetstuk waarop hij stond is nog aanwezig.

hebben het gemeenschappelijk gebruik van het regenwater in de tonnen.

Gemetselde regenbakken, op of onder de grond, werden meestal aangetroffen bij buitenplaatsen, logementen en aanzienlijke herenhuizen.

De besmettelijke cholera-epidemieën in de eerste helft van de 19e eeuw deden het vermoeden groeien dat goed drinkwater een belangrijke rol speelde in dat verhaal.

Statistisch werd vastgesteld, dat cholera op de zandgronden weinig voet aan de grond kreeg. De oorzaak daarvan werd gevonden in de gegraven waterputten. Het traag stromende grondwater werd door het omringende zand goed gefilterd.

Grondwater dat langer dan 4 à 6 weken in de grond zit is bacterievrij en daardoor geschikt voor drinkwater. Gegraven waterputten komen in het westen van het land veel minder voor. Bij ons was de waterkwaliteit over het algemeen slecht, omdat het grondwater via de veenachtige grond in de put belandde.

In 1857 schrijft burgemeester Jan Jacob van Voorthuysen namens de gemeentebesturen van Abcoude-Baambrugge (Abc Ba) en Abcoude-Proostdij (Abc Pr) een belangrijke brief aan het Kerkbestuur der Hervormde Gemeente in Abcoude. Hierin vraagt hij de medewerking en de toestemming van het bestuur om op *het Kerkhof of Kerkplein* een regenbak te mogen aanleggen. Deze zou het regenwater, afkomstig van het kerkdak, moeten opvangen. Dat zou dan ter beschikking moeten komen aan de inwoners van het dorp Abcoude.

Uit Baambrugge ontbreken berichten over het opvangen van grote hoeveelheden regenwa-

ter. Mogelijk heeft dat te maken met de aanwezigheid van regenbakken bij veel huizen in met name wijk A, het gedeelte van de gemeente Abcoude-Baambrugge dat in het dorp Abcoude lag. In dat gedeelte van het dorp werden de huizen vaak op veel grotere kavels gebouwd waarop ook ruimte voor een regenbak was. In het andere gedeelte van het dorp, dat het minder welvarende Abcoude-Proostdij omvatte, waren de bouw kavels aanzienlijk kleiner. Denk maar aan het eerste stuk van de Kerkstraat, het voorste gedeelte Voordijk tussen de Heinkuitenbrug en het Abcoudermeer. Eensteenshuisjes met vaak maar een of twee kamertjes en alles tegen elkaar aangebouwd.

De Norton pijpwel

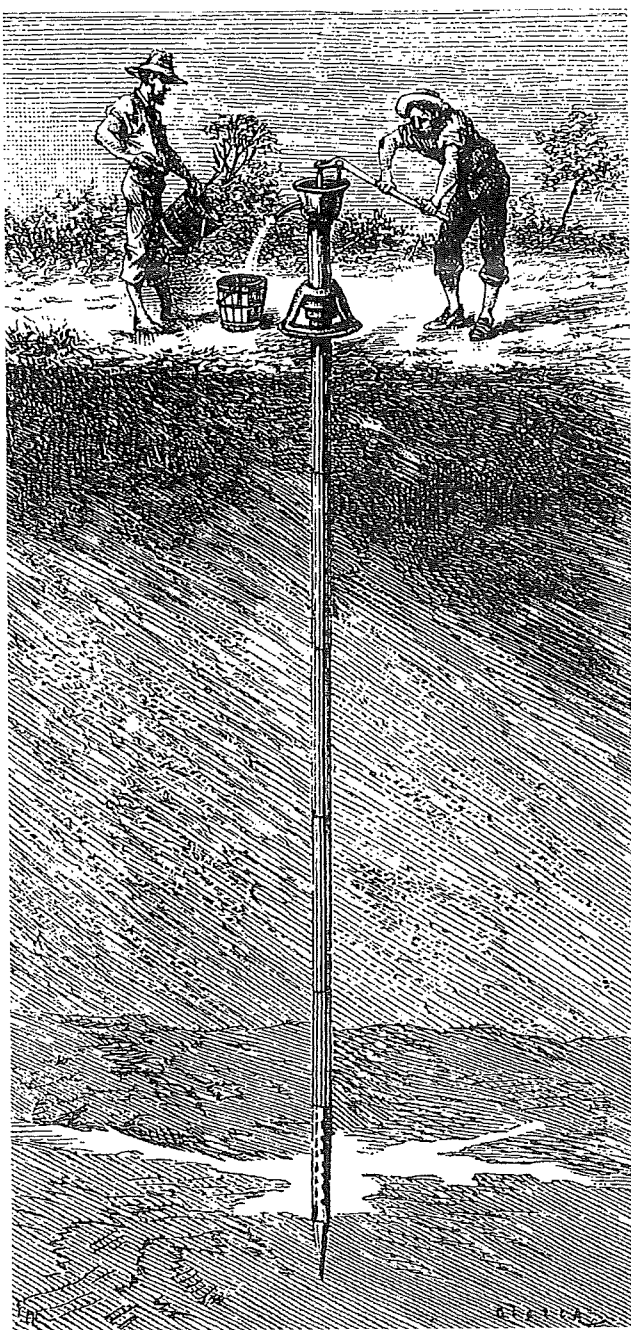
De Duitser Wilhelm Nigge, een eenvoudige pompenmaker uit Recklinghausen, deed in 1815 een belangrijke waarneming. Hij had een houten pijp een flink stuk in de grond gedreven en was daarbij op een ondergrondse waterader gestoten. Vanuit de pijp stroomde dagenlang een stroom water naar de oppervlakte. Toen deze toevoer haperde bleef er voldoende water in de pijp staan om dit met een handpomp naar boven te pompen.

In 1831 was Heinrich Melm, een slimmerik uit Berlijn, die voor het eerst een patent aanvraagde op een zogenoemde Rammpumpe. Dat was een systeem dat was gebaseerd op de bovengenoemde activiteiten van Wilhelm Nigge, inclusief het gebruik van houten pijpen. Het inbrengen van een houten buis op grotere diepten was een beperking van de methode.

Duidelijk is dat men eerst in staat moest zijn om op ruime schaal metalen buizen te vervaardigen. Dit was vanaf 1820 mogelijk.

In 1835 ontwikkelde de Engelsman William Norton een systeem waarmee zuiver water uit diepere grondlagen naar het oppervlak gehaald kon worden. De basis hiervan was een metalen buis die zodanig diep de grond in ging dat hij zand- en grindlagen aansneed.

Het blijft dan geruime tijd stil rondom de ontwikkeling van dit waterwinstelsysteem. In het midden van de 19e eeuw duikt in Londen de naam op van J.L. Norton die als promotor en distributeur van het systeem wordt genoemd. In 1868 vindt een doorbraak van het systeem

Tekening van de Norton welpijp met een (Amerikaanse) handpomp. Onderaan de pijp is de waterdoorlaat perforatie zichtbaar.

plaats. Tijdens een veldtocht van de Engelsen in Abessinië (huidig Ethiopië) ontstond een groot gebrek aan drinkwater. Dankzij de toepassing van het Norton systeem kon het Engelse leger zich staande houden en de operatie succesvol afronden.

De komst van de Norton “pomp” in onze dorpen

In het dagelijks taalgebruik spreekt men van een Nortonpomp. Wij zullen deze term ook gebruiken. Strikt genomen is de benaming niet juist. De manier waarop het water vanuit ondergrondse waterlagen omhoog welke was de kern van het systeem.

Men begon met het handmatig graven van een gat tot een diepte van een 1½ meter of tot aan het

grondwater. Daar werd een stalen buis met een diameter van 12 à 18 cm en een lengte van ongeveer 2 meter in geplaatst. Deze buis was voorzien van een interne schroefdraad. Hierop werd dan de volgende buis geplaatst en op zijn voorganger vastgeschroefd. In deze buizen werd dan een zogenoemde puls met een iets geringere diameter geplaatst. Dit was een cilindervormige “container” met onderin een beweegbare klep die naar boven toe open kon scharnieren. Er werd een emmer water in gekieperd zodat er onderin een waterige soep met grond ontstond. De grond onder in de buis loste bij wijze van spreke op in het water met als gevolg dat de buitenbuis en de puls een stukje zakten. Door de puls wat heen en weer te bewegen zakte deze steeds een stukje dieper, de zuigbuis naar beneden meenemende. Op het moment dat de puls genoeg grond bevatte, werd deze middels een kabel en een lier omhoog getrokken en gelegd. Naarmate de zuigbuis verder zakte, moest er bovengronds steeds weer een pijpdeel opgeschroefd worden.

De inhoud van de puls werd na het bovenhalen goed geïnspecteerd op de grondsoort. Dat kon zijn: veen, klei, fijn zand of grof zand. Zodra men grof zand aantrof werd het interessant. Het was de bedoeling dat men stopte in een laag met grof zand of grind die van voldoende dikte was. Een meter ongeveer. Deze laag was namelijk goed waterdoorlatend. Men boorde dan niet verder. In onze omgeving trof men een dergelijke laag meestal op zo’n diepte van 20 à 55 meter aan. Op andere plaatsen moest men vaak aanmerkelijk dieper boren. Wel tot zo’n 100 meter. De weerstand werd dan zo groot dat men een tweede buis met een iets kleinere diameter gebruikte. Deze ondervond uiteraard geen weerstand in de reeds aangebrachte wijdere buis. En zo bereikte men de hierboven genoemde diepten. In de stalen buitenbuis werd een dunnere zuigbuis, van koper of gegalvaniseerd ijzer, ingebracht. Deze ijzeren buis werd ook weer in elkaar geschroefd. Nadeel van een ijzeren buis was dat deze kon gaan roesten. Bij een koperen buis had men daar geen last van, maar die moest wel aan elkaar worden gesoldeerd. Het kwam ook voor, dat de zuigbuis uit hout werd vervaardigd. Dat waren dan een soort duigen, zoals bij een ton, die door een dunne koperen band bij elkaar werden gehouden. Het onderste gedeelte van de zuigbuis was voorzien van perforatiegaten die ter plekke, afhankelijk van de dikte van de waterdoorlatende zandlaag, werden aangebracht.

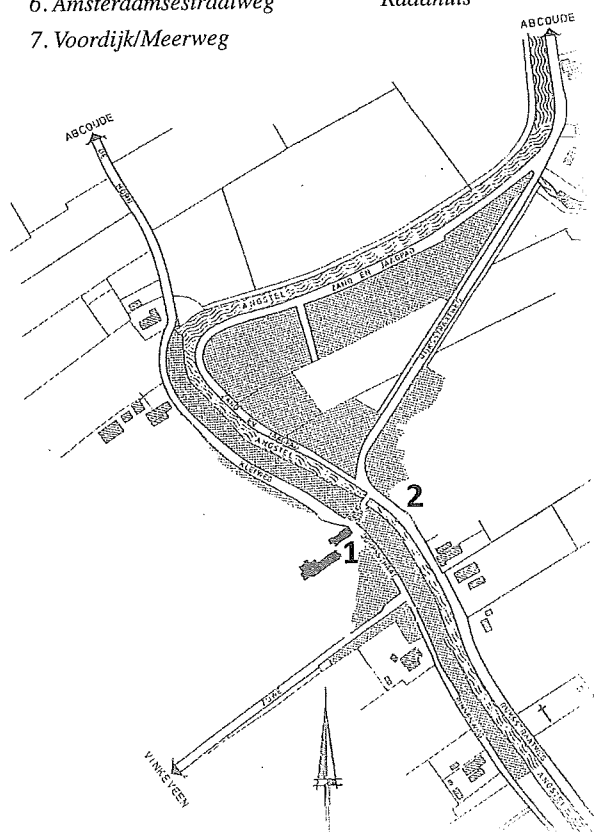

Boven: Pompen in Abcoude.

1. Kerkplein
2. Raadhuisplein
3. Voordijk/Heinkuitenbrug
4. Stationsstraat
5. Kerkstraat
6. Amsterdamsestraatweg
7. Voordijk/Meerweg

Onder: Pompen in

1. Dorpsstraat bij de Ned. Herv. Kerk.
2. Rijksstraatweg bij het Raadhuis

Het water werd door de ondergrondse waterdruk in de zuigbuis omhooggeperst tot dat het zo'n 4 à 5 meter onder het maaiveld gestegen was. Vandaar werd het dan met een handpomp omhoog gebracht.

Een welpijp kon op een zeker moment verzadigd raken en gaf dan steeds minder water. Dan waren de gaten in de onderste buis dichtgeslibd met zand. Met veel gedoe probeerde men dan nog wel eens dit zandslib te verwijderen maar meestal met weinig resultaat. Er zat dan weinig anders op dan een nieuwe wel te slaan of te boren.

Het kon voorkomen dat er aan het water toch een luchtje zat of dat het troebel was, bijvoorbeeld door ijzerdeeltjes.

Particulieren hadden nogal eens thuis een filtertoestel in de keuken hangen. Het Nortonwater liet men dan nog een keer extra door dit apparaat, dat voorzien was van zand en fijn grind, lopen.

Het duurde dan ook niet lang of men ging de Nortonpompen voorzien van filters. Voordat het water in de emmer belandde was het in het pomphuis door een laag zand, grind en cokes gevoerd. Voor de centrale verwarmingsgeneratie onder onze lezers: cokes is het residu van steenkool van droge destillatie bij hoge temperatuur. Het werd niet alleen voor het bovengeschetste procedé gebruikt, maar ook voor verwarmingsdoeleinden.

Tot in de jaren zestig van de vorige eeuw werden er in onze omgeving incidenteel nog van dit soort wellen geslagen bij de boerenbedrijven in het buitengebied, zolang zij nog niet waren aangesloten op de waterleiding!

Hoe ging het verder in onze dorpen?

In de zomer van 1868 stuurt burgemeester De Tourton Bruyns een noodkreet naar de Commissaris van de Koning in de provincie Utrecht. Het waterpeil in de Angstel is buitengewoon laag en wordt steeds lager. De polders nemen steeds meer water in en daardoor komen riolen en slik bloot te liggen met nadelige gevolgen voor de gezondheid. Hij vraagt de commissaris de sluiswachter in Nieuwersluis te gelasten minimaal 33 ned. duim (33 cm) water in te laten om de hoog-

ste nood te lenigen. Het antwoord is negatief. Het gaat om een schutsluis die men niet zomaar kan laten openstaan. Het openzetten van de rinks (kleine doorlaatdeurtjes in de sluisdeur) geeft amper soelaas. Het waterpeil in de Vecht is doorgaans ook hoger dan de Amstellands boezem. Een sluisdeur openen tegen het hoge water is een onmogelijkheid.

De minister van Buitenlandse Zaken had bijna gelijktijdig de commissaris gewezen op het gebrek aan drinkwater dat dreigde. Hij gaf de commissaris in overweging om bij gebrek aan zuiver drinkwater dit van buiten aan te voeren en kosteloos aan behoeftigen ter beschikking te stellen.

Het is duidelijk dat de gemeentebesturen onder druk staan. In maart 1870 schrijft de Commissaris des Konings in de Provincie Utrecht een missive naar zijn burgemeesters. Er hangt weer een cholera-epidemie in de lucht.

Een Commissie tot onderzoek van drinkwater heeft in de provincie Utrecht een aantal wateren onderzocht en bevonden, dat te Abcoude 3, te Amersfoort 7, te Breukelen 2, te Montfoort 4, te Mijdrecht 4, te Utrecht 13, te Vinkeveen en Wilnis 3, te Wijk bij Duurstede 3 en te IJsselstein 4 proeven van drinkwater niet als zuiver en voor den mensch aanbevelingswaardig drinkwater te beschouwen zijn. Die wateren dienen derhalve verbeterd te worden en, zolang dit niet geschiedt moet den ingezetenen door goed leesbare waarschuwingen, bij elke slecht water leverende plaats gesteld, het drinken van dat water ontraden worden, evenzeer als het gebruik ter bereiding van spijzen en dranken.

Nadert de cholera werkelijk, dan moeten op al die plaatsen zuiver drinkwater kosteloos verkrijgbaar gesteld worden.

De ontsmetting van drinkwater krijgt in dit bericht ook de nodige aandacht.

In de meeste gevallen, tenzij het vocht bijzonder helder ware, is het wenschelijk het vooraf te filteren, bv door boomwol, kool, of zand. Ter verdere desinfectie is het koken, zonder meer, niet voldoende; het zou intusschen als halve maatregel kunnen dienen, wanneer men andere ontsmettingsmiddelen niet gebruiken kan. Onder de aanbevolen scheikundige middelen zijn er vier, die thans het meest in aanmerking komen. nl looizuur, ijzerzout, chloorwater en overmangaanzuur, doch waarvan het laatst genoemde

naar onze mening het meest te vertrouwen is. Eene oplossing van 8 grammen pergamas kalicus in 0,375 kilogram gedestilleerd water (liquer de Cordy) schijnt het desinfectans in eene geschikte verhouding te bevatten.

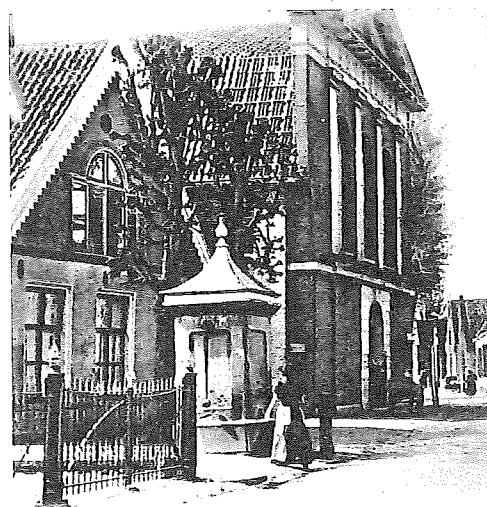
Toch zou het nog bijna een half jaar duren, voordat de burgemeester zijn beide gemeenteraden zover kreeg dat men een proef wilde nemen met de Nortonse pijpvel.

De gemeenteraden discussiëren in augustus 1869 over het al dan niet aanleggen van de Nortonse pompen.

Leverancier van de pijpvel is de destijds bekende Amsterdamse firma Peck. Deze willen in december 1869 al beginnen in Abc Ba, maar de burgemeester stelt de werkzaamheden uit tot maart/april 1870. Op welk moment de pijpvel de grond in gaat, is ons niet bekend.

Als de pijpvel met pomp naast de Hervormde Kerk in Baambrugge in gebruik is genomen blijkt de kwaliteit van het opgehaalde water voor kritiek vatbaar. Met gevolg dat men het laat onderzoeken door professor Gunning uit Amsterdam. Het gebrek aan een filterinrichting is volgens hem de belangrijkste oorzaak van het ongenoegen. Hij adviseert het filter van dhr. Stöner in te bouwen.

De leden van de raad worstelen duidelijk met deze nieuwe ontwikkelingen in de watervoorziening. Dokter Willem Koomans is een voorstander van gegraven putten met een pomp. Raads-lid Dirk de Groot Pzn merkt daarbij op dit geen goed idee te vinden, omdat er hier weinig goede

Baambrugge.

De Pomp bij de Ned. Herv. Kerk in Baambrugge.

putten zijn te vinden. Het filteren van het pompwater wordt ook met wantrouwen bediscussieerd. Men is benieuwd naar de resultaten van gefilterd water. Dokter Koomans merkt op dat een wateronderzoek wel fl. 40,- kost, maar mogelijk dat hij via zijn netwerk de kosten hiervan wel kan drukken.

Over een Nortonpomp in Abcoude vernemen we voorlopig niets. Het water uit de pomp in Baambrugge is zonder filterinrichting niet erg smakelijk. Dokter Zembsch uit Baambrugge neemt proeven, maar zonder resultaat. De ingediende voorstellen tot verbetering door loodgieter Dirk van Teeseling worden onhaalbaar geacht. In de zomer van 1872 wordt de pomp door H. Huibers voorzien van een filterinstallatie. Dit was zo succesvol, dat er in de gemeenteraadsvergadering van januari 1873 een opmerking wordt gemaakt over het misbruik maken van de pomp in Baambrugge. Een half jaar later blijkt dat er toezicht is door een blinde man, die ook de filterbak middels pompen steeds gevuld moet houden, hetgeen bijna niet te doen is.

In het voorjaar 1875 blijkt de pomp te zijn verzand. Loodgieter Dirk van Teeseling krijgt opdracht nieuwe pijpen te leveren en deze in te slaan. Drie jaar later blijkt ook deze welpijp alweer te verzanden. Van Teeseling krijgt opdracht om deze met de "zandpomp" te laten uitpompen.

In het Algemeen Handelsblad van 13 december 1880 treffen we een ingezonden stuk aan, waaruit blijkt dat er in Abcoude, inclusief wijk A, geen Nortonpomp aanwezig is. Het was een hete zomer geweest. De particuliere regenbakken kwamen droog te staan en het gehele dorp moest gebruikmaken van de waterkelders, voorzien van zuiveringstoestellen, bij de Hervormde Kerk. *Gelukkig was het water in de Angstel en het Gein zoo vuil en zoo vol met allerlei wat onrein was, zoo ongenietbaar voor het oog, dat het water onmogelijke was te drinken.* Voor drinkwater moest men tot de Vecht zijn toevlucht nemen. Het Vechtwater werd dan ook in allerlei vaatwerk aangevoerd. De schrijver suggereert dat de aanleg van een Nortonpomp door het Kerkbestuur wordt tegengehouden. Want de pomp op het Kerkplein wordt verpacht en men zou bang zijn dat de klandizie terugloopt zodra er een Nortonpomp wordt aangelegd.

De eerste Nortonpomp in Abcoude

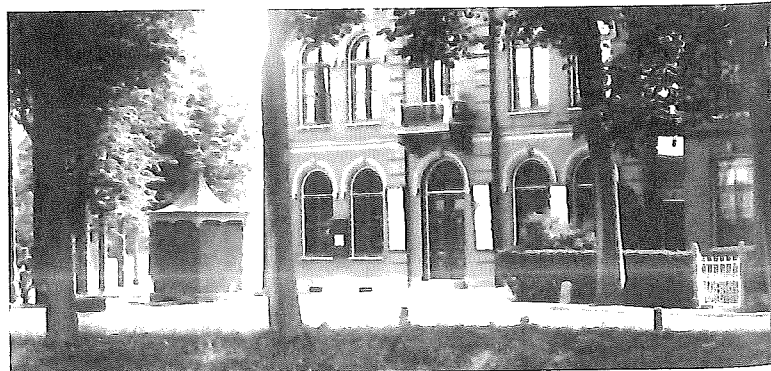
Het blijft voortmodderen tot in 1883. In het voorjaar richt een aantal inwoners van Abc Pr een rekest tot hun gemeenteraad. We treffen hierin een beschrijving aan op welke wijze de inwoners bij waterschaarste aan goed drinkwater kwamen.

Men ging met boerenwagens vol lege karnkuijen naar Nigtevecht om "schoon" Vechtwater te halen. Elders zag men karnemelkschuiten met hun vaten gevuld met duinwater uit Amsterdam terugkomen. De beter gesitueerden lieten met een bode driemaal per week kleine vaatjes gevuld met duinwater uit Amsterdam komen. Zij verwijzen naar de Norton pijp wel in Baambrugge die uitmuntend water levert. De gemeentegeneesheer, dokter H.P. Kapteijn, brengt ongebruikelijk, een ongevraagd advies uit aan de gemeenteraad over de drinkwaterquestie. Hij staat vierkant achter het verzoek van de ingezetenen.

Maar helaas! Het gemeentebestuur neemt een half besluit.

In juli 1883 wordt het nieuwe gemeentehuis van Abc Pr aan het Raadhuisplein in gebruik genomen. Voor het nieuwe gemeentehuis heeft men een nieuwe waterput met een diepte van 20 voeten

(ca 6 ½ meter) laten graven. De put is voorzien van een pomp met filter. De gebruikers waren tevreden met de waterkwaliteit uit de nieuwe put. Het onderzoek dat de geneeskundige inspectie later naar het water uitvoerde was zodanig negatief, dat Gedeputeerde Staten de gemeente verboden een nieuwe put aldaar te graven. In maart 1884 blijkt de door velen gewenste Nortonpomp op het Raadhuisplein aanwezig te zijn. Deze eerste Nortonpomp in het dorp Abcoude werd voor 1/3 gedeelte gefinancierd door de gemeente Abc Ba. Het overige 2/3 gedeelte kwam ten laste van de gemeente Abc Pr. Een half jaar later werd de beerput van het gemeen-

De pomp bij het Gemeentehuis in Abcoude.

tehuis verplaatst, want deze lag te dicht bij de waterwinplaats.

Het Fort Abcoude

Als op 1 september 1887 het Fort wordt opgeleverd, is de drinkwatervoorziening in orde. Men moet uiteindelijk rekenen met een belegering van een paar honderd man die wel eens weken, zo niet maanden kan gaan duren. Onder het hoofdgebouw, de kazerne, zijn twee cisternes of waterkelders aangelegd. Deze zijn vergelijkbaar met de waterkelders onder het Kerkplein. Van de kelders op het fort weten we dat ze ieder een inhoud van ca. 50.000 liter water hebben. Zij worden gevuld met regenwater. Dit regenwater valt op de aardebedekking van de kazerne. Het sijpelt via een 1,5 meter dikke kleilaag en ca. 2,5 meter dikke zandlaag naar de booghellingen van het dak naar de zes druipkokers in het Fort. Deze dienden voor inspectiedoeleinden. Bezoekers van het Fort kunnen nog altijd via de druipkokers de waterdruppels in de kelders horen vallen. Op de waterkelders waren vijf handpompen aangesloten. Eén in elke keuken, één bij de wasbaas en twee op de binnenplaats. Daar had men ook een Nortonpomp geslagen tot op een diepte van 25 meter. Deze leverde water van zo'n slechte kwaliteit, dat het zelfs niet als waswater kon worden gebruikt. Het was alleen geschikt als schrob- en toiletwater.

De Nortonpomp van het Nut in Abcoude

De Nortonpomp bij het gemeentehuis in Abcoude bewees zijn nut en de behoefte aan een tweede pomp werd gevoeld.

In augustus 1887 deed het Departement Abcoude der Maatschappij tot Nut van 't Algemeen aan de gemeenteraad van Abc. Pr. een voorstel om op haar kosten de pijpen voor de put te slaan en voor een reservoir te zorgen. Zodra duidelijk was dat na scheikundig onderzoek het water als drinkwater geschikt zou zijn, moest de gemeente het plaatsen van het filter en het pomphuisje voor haar rekening nemen. De enige voorwaarde is dat

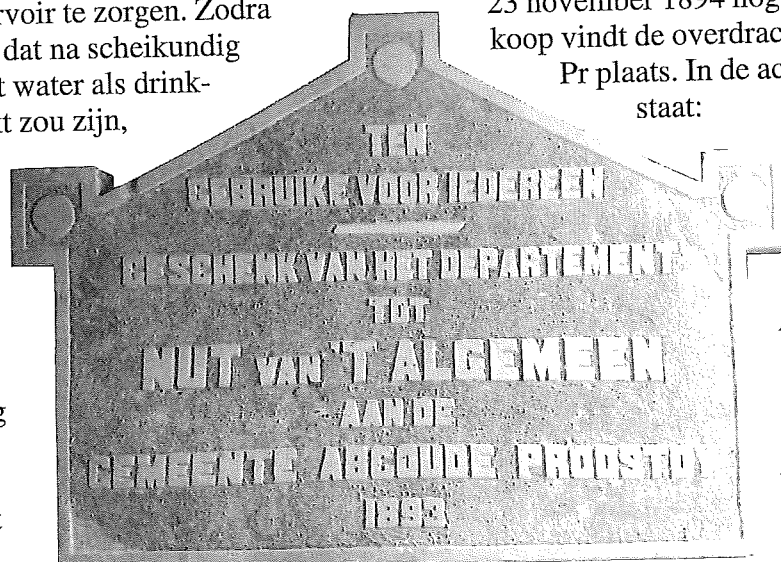
De pomp van het Nut in Abcoude bij de Heinkuitenbrug.

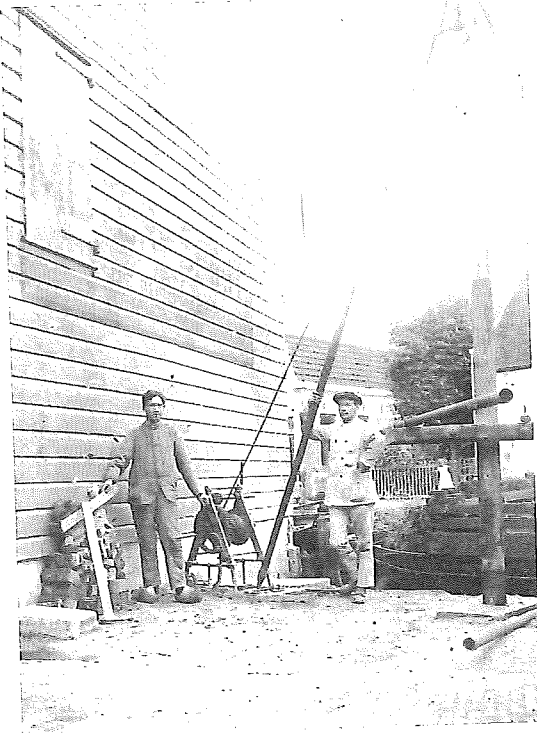
de kosten van onderhoud voor rekening van de gemeente zullen zijn. Maar dat ging de raad te ver. De schenking werd niet aanvaard.

In 1893 loopt het Departement tot Nut van 't Algemeen in Abcoude op zijn laatste benen. Dokter Kapteijn, voorzitter en groot voorvechter van openbare hygiëne, stelt wederom voor een Nortonpomp aan de gemeente te schenken. De kas van het departement laat een dergelijk "afscheidscadeau" toe. Ditmaal gaat de gemeente wel akkoord met de schenking en neemt zij het onderhoud voor haar rekening. In een van de laatste vergaderingen van 't Nut wordt gediscussieerd over de plaats van de pomp. Er is sprake van een locatie op het Kerkplein ter hoogte van de huidige panden van opticien Stoltz en de Chinees. Uiteindelijk wordt besloten om een stukje land van timmerman Cornelis van de Vegt bij de Heinkuitenbrug aan de Voordijk aan te kopen. Dokter Kapteijn is inmiddels voortvarend aan het werk gegaan. In de vergadering van 't Nut van september 1893 blijkt de pomp al klaar te zijn en in totaal fl. 829,07 te hebben gekost. Daar komen later de kosten voor aankoop van het stukje grond ad fl. 35,-- op 23 november 1894 nog bij. Drie dagen na aankoop vindt de overdracht aan de gemeente Abc Pr plaats. In de acte van verkoop en koop staat:

Een stukje grond of erf met de daarop gebouwde en in dien grond gemaakte werken bestaande in een Nortonbuis met overvloeikuip, pomp en omgebouwd met filtreerap-

De gedenksteen die aangebracht was in de pomp van het Nut.

Het boren naar water door Jan van Teeseling voor de pomp aan de Amsterdamsestraatweg.

paraat tegenover de Heinkuitenbrug en op den hoek van het Zand en Jaagpad en de Achterdijk.

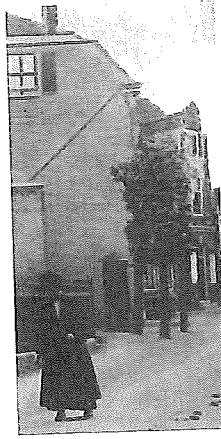
Inmiddels is het departement Abcoude van de Maatschappij tot het Nut van 't Algemeen al opgeheven. Het onderhoud van deze pomp zal door de gemeente AbcPr plaats vinden.

De tweede Nortonpomp in Baambrugge

In 1904 wordt vastgesteld dat de dorpspomp bij de lagere school en de Hervormde Kerk in Baambrugge te weinig capaciteit heeft. Er moet een tweede pomp in het dorp komen. Deze moet conform het systeem van de Nortonpomp in Looersloot worden uitgevoerd. Dirk van Teeseling Jr heeft daar lucht van gekregen. In een brief van 31 maart 1905 schrijft hij aan het gemeentebestuur van Baambrugge waarin hij verwijst naar het slaan van pompen door hem in de gemeenten Purmerend en Mijdrecht. Hij is van mening dat hij de nieuwste filtertechnieken en de eenvoudigste ontijzeringsstoestellen gebruikt. Hij besluit zijn schrijven met de zin: *Dat ondergeteekende het zich tot eer zoude rekenen wanneer aan hem voor de gemeente waarvan hij ingezetene is, werd opgedragen eene gemeentepomp, ingericht naar de laatste eischen te mogen daarstellen, en hij zich bereid verklaart om den noodigen tijd voor de goeden werking in te staan.*

Maar helaas, hij heeft de gemeente niet kunnen overtuigen.

De oude Dirk van Teeseling werpt zich ook in de strijd om de opdracht te verwerven. Tevergeefs. De opdracht wordt gegund aan de toenmaals

Naast Stationsweg 12 staat een pompje, in gezelschap van drie bomen.

bekende pompenmaker J.H. Stoel Jr in Haarlem.

Deze maakt gebruik van de nieuwste techniek, en dat is boren. Van Teeseling houdt nog vast aan de klassieke methode om de buis de grond in te drukken of te rammen.

B&W hebben een advies voor de locatie: Of naast de herbergier Meerman in de Dorpsstraat óf op het punt waar het Zand- en Jaagpad en de Rijksstraatweg bij de brug samenkomen. De eerste locatie valt af vanwege de aanwezigheid van een doorgang voor een duiker naar de Angstel die daar ligt en met de tweede locatie komt men niet tot overeenstemming met H. Griffioen, de eigenaar van het benodigde stukje grond.

In juli 1905 heeft men een stukje grond bij het raadhuis kunnen overnemen van G.J. van Schaick. Daar gaat Stoel volgens de nieuwste techniek de pijpen boren tot aan de watervoevende laag. Timmerman Dirk Eindhoven krijgt de opdracht om de omkleeding van het pomphuis uit te voeren conform de tekening van J.G.Th. Grevenstuk. In het voorjaar van 1906 is Baambrugge een tweede werkende Nortonpomp rijker. De angst dat de pomp bij de kerk zou uitvallen, met alle nadelige gevolgen vandie, is hiermee weggenomen.

Hoe het verder ging in Abcoude

In 1908 blijkt dat er buiten de drie eerder genoemde drinkwaterwinplaatsen, twee in Baambrugge en één in Abcoude, behoefte is aan uitbreiding. De waterverstreking bij de Hervormde Kerk in Abcoude is inmiddels gratis. De gemeente Abc Pr zit krap bij kas. Maar een burgerinitiatief brengt de oplossing. Mevrouw Lingeman, de weduwe van de oud-burgemeester Roos Vlasman, is bereid fl. 700,-- te schenken aan de gemeente Abc Pr voor de aanleg van drie Nortonpompen. Deze moeten dan wel vóór 1 januari 1910 gereed zijn en kosteloos goed water leveren. De gemeente gaat hiermee akkoord, maar moet wel een lening sluiten voor een aanvullend bedrag van fl. 800,--. Besloten wordt de pompen te plaatsen bij de RK Zusterschool, thans het Piuscomplex, aan de Kerkstraat; naast de timmerloods van timmerman Cornelis van de Vegt, thans nieuwbouw Kees Beers, en in de berm bij de Punt. Dit is de locatie waar de Meer-

weg en de Voordijk elkaar ontmoeten vóór de Derde Brug.

Even dreigt er nog een relletje uit te breken. Dirk van Teeseling heeft de opdracht gekregen om de drie pompen aan te leggen. Gemeenteraadslid Eijkelboom heeft ontdekt dat Van Teeseling het ijzerwerk voor de pompen in Haarlem laat maken. De burgemeester heeft hierover al met Van Teeseling gesproken. Deze heeft het ijzerwerk voor de eerste pomp laten maken bij de plaatselijke smid Van Ophem. Van Ophem heeft zijn prijsopgave ruim overschreden vanwege zijn onbekendheid met dit soort constructies. De offerte van Stoel uit Haarlem was aanzienlijk gunstiger. Van Ophem heeft toegezegd dat hij de prijs uit Haarlem zal aanhouden voor de tweede pomp. Omdat Van Teeseling dhr. Stoel niet met lege handen wilde laten staan, heeft hij hem de constructie-leveranties voor de derde pomp toegezegd.

Bij de Stokkelaarsbrug menen de bewoners in 1908 ook aanspraak te kunnen maken op een Nortonpomp die door de gemeente zou moeten worden aangelegd en gefinancierd. De gemeente Abc Pr wil dit verzoek alleen in overweging nemen als zowel de belanghebbenden als ook de gemeente Ouder-Amstel bereid zijn in de kosten bij te dragen. Maar de gemeente Ouder-Amstel ziet er geen brood in om deze bijdrage te leveren. De bewoners blijken wel bereid de lusten maar niet de lasten te dragen en zullen het nog tientallen jaren verder moeten doen met het gebruik van putten, regenbakken en oppervlaktewater.

In 1910 wordt Abc Ba een derde pomp met ontijzeringsinrichting rijker. Deze wordt geplaatst in wijk A in de Stationsstraat, tussen de Rabobank en Rynja.

In datzelfde jaar komt er wat animositeit tussen de bewoners van Baambrugge en die van wijk A in Abcoude naar boven. B&W stellen voor halverwege de Stationsstraat een tweede Nortonpomp in wijk A aan te leggen. Voorzover bekend is deze evenwel nooit gerealiseerd. Wellicht vanwege het hoge zoutgehalte dat men bij een boring bij het station heeft aangetroffen?

De plannen voor de drinkwaterleiding

In 1911 komen de eerste plannen ter tafel om de gemeenten in Noord West-Utrecht, het Noord-Oostelijk deel van Zuid-Holland en een zuidelijke deel van Noord-Holland te voorzien van

een gemeenschappelijke drinkwatervoorziening middels een waterbuizen-net. De minister van Binnenlandse Zaken heeft een bedrag van fl. 2.500 ter beschikking gesteld om een proefboring in Breukelen mogelijk te maken.

Enige jaren vermen wij niets over de ambitieuze, provincie- en gemeentegrenzen overstijgende plannen.

In 1915 zijn er berichten over het oprichten van een gemeenschappelijke waterleiding voor acht gemeenten in de Vechtstreek. Hieruit blijkt dat een waterleidingsplan voor Breukelen-Nijenrode, Breukelen-St Pieters, Loenen, Vreeland, Loenersloot, Abcoude-Baambrugge en Abcoude-Proostdij in voorbereiding is. Later is Loosdrecht erbij geschoven. Het plan is ontworpen voor circa 9000 zielen; de raming der bouwkosten bedraagt fl. 180.000,-- of fl. 20,-- per inwoner.

De gevolgen van de Eerste Wereldoorlog begint men ook in Nederland te voelen. De plannen verdwijnen in een bureaulade.

De behoefte aan goed drinkwater wordt evenwel niet minder. In 1918 richt het Bestuur van de Vereniging Abcoude's Belang een adres aan het gemeentebestuur van Abc Pr waarin erop aangedrongen wordt aansluiting bij het waterleidingnet van de gemeente Weesp te zoeken. De gemeente Weesp is evenwel van mening dat de kosten van aansluiting zo hoog zullen zijn dat ze niet overwegen het verzoek in behandeling te nemen.

In 1920 verzoeken de aanwonenden in de wijk Klein Baambrugge om de aanleg van een Nortonpomp. Maar dit verzoek wordt vanwege de schaarse gemeentemiddelen niet gehonoreerd.

In het volgende nummer van de Angstelkroniek zullen wij ingaan op de introductie van de waterleiding in Abcoude en Baambrugge.

Wim Timmer
wtimmer1@cs.com

De pomp bij het Raadhuis in Baambrugge.

Familie Van Teeseling - koperslagers - loodgieters - pompenslagers

De familie Van Teeseling speelde een belangrijke rol in het slaan van Nortonpompen in onze gemeente en de wijde regio.

Dirk van Teeseling (1826-1911) vestigt zich in 1860 als koperslager in het dorp Baambrugge. Hij betreft een huis met werkplaats aan de Dorpsstraat, tegenover de Zuwe in het pand met de steeg naar de Angstel. Begin april 1874 zou Dirk met zijn familie en zijn bedrijf verhuizen naar de Hoogstraat in Abcoude. Na het plaatsen van de eerste Nortonpomp door Peck in Baambrugge is hij betrokken bij het repareren en onderhoud van deze pomp. Hier zal hij ook zijn kennis en inzichten in het slaan van de pijpwellen hebben opgedaan. Deze kennis droeg hij over aan zijn zoon Jan (1881-1962), die het "pompenbedrijf" verder uitbouwde.

Niet alleen in Abcoude en Baambrugge maar ook in de regio. Zowel in opdracht van de gemeenten als voor particulieren. Tot ver in de 20^e eeuw werden door Jan tientallen Norton pijpwellen "geslagen". Een van de laatste was de dubbelwerkende Nortonpomp in de Horn

J. VAN TEESELING - ABCOUDE
 KOPERSLAGER - LOODGIETER - ZINKWERKER
 Grondboringen - Ontijzering van welwater - Aanleg van waterleiding
 Installatie van Sanitaire inrichtingen - Huishoudelijke en Verlichtingsartikelen

Postrekening 51617 ABCOUDE. *1911*

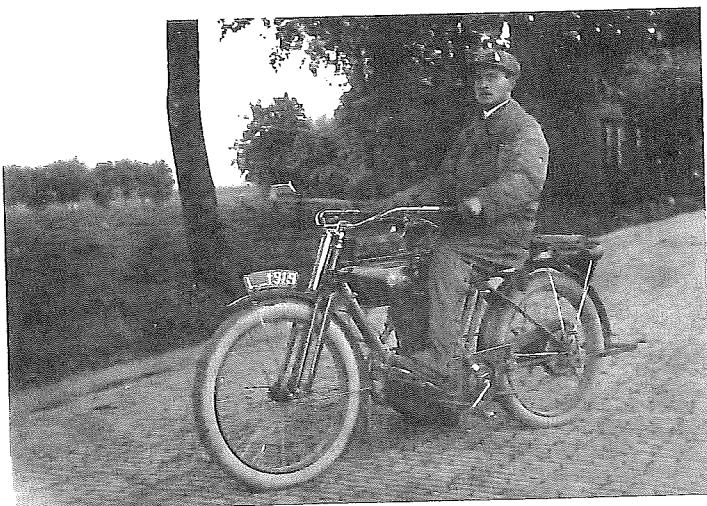
D. van Teeseling, - Baambrugge,
 Lood-, Zinkwerker en Koperslager, enz.

Baambrugge, 4 November 1912

Het Bestuur der Gemeente Abcoude - Baambrugge Debet
 aan D. VAN TEESELING.

Wegens gedane Werkzaamheden en Leverantiën:

houdelijke artikelen aan de Hoogstraat. Het verhaal gaat dat de Van Teeselingen de ondergrondse waterstromen opspoorde met behulp van een wichelroede. Maar dit moet een apocrief verhaal zijn. Dit zou ongetwijfeld in

Jan van Teeseling had klanten die ver buiten het dorp woonden. Hier zien wij hem op zijn Harley Davidson motorfiets, bouwjaar 1920. Framenr. 2868 waarin een tweecylinder motor type 20W3129.

Dirk van Teeseling 1826-1911, koperslager in Baambrugge.

bij de Slotsbrug. Na de oorlog werd hij daarbij nog wel eens geassisteerd door zijn zoon Wim van Teeseling. Deze laatste bouwde, na het aflopen van de pompen-en loodgietersaffaire, de winkel in Abcoude uit tot een grote winkel in huis-

strijd zijn geweest met hun christelijke geloofsovertuiging. En de ondergrondse stromingen zaten ruimschoots onder de grondwaterlagen, die zeker de wichelroedelopers op een verkeerd spoor gezet zouden hebben.

Archiefvondsten

Het Slot van Abcoude.

Een veel gestelde vraag in het archief is: Waar zoek je nou naar? Om het dan maar simpel te houden zeg ik dan: Ik ben bezig met een onderzoek naar de bouw- en bewoningsgeschiedenis van Abcoude en Baambrugge. Een ieder gaat dan weer gerustgesteld verder.

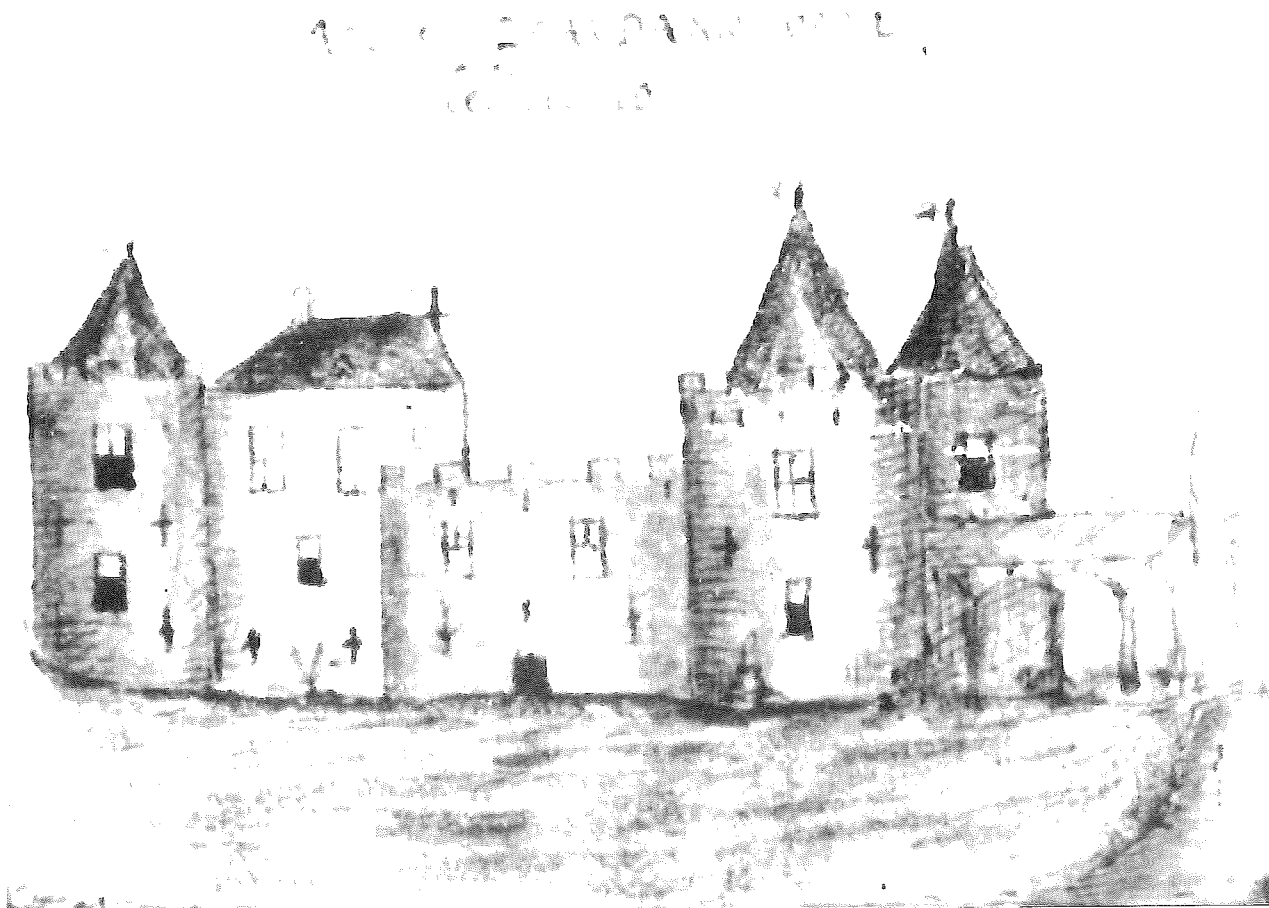
Maar als regelmatige speurneus weet je dat het ook vaak om toevalstreffers gaat. Of zelf vinden of via een stukje archief netwerk.

Zo kwam de oud-Abcoudenaar, dhr Ben Freijters, een tijdje geleden in het Archief van de Staten van Utrecht (Toegang 233 inv. nr. 592) een losliggend stuk papier tegen met een naar later bleek interessante tekst. Geschreven door een regelmatige hand maar toch niet simpel te lezen voor de doorsnee burger. Hier onderstaand de transcriptie van dhr. Ben Freijters.

Inventarislijst Slot Abcoude Anno 1601

Specificatie vande Wapenen ende huysraet bevonden opt huys tot Abcou opten 1^e november 1601. de welcke bij Joncker Gijsbert van hardenbrouck overgelevert sijn aen Joncker Gerart van rijsenborch iegenwoordich maerschalcck vant Neder-quartier s'lants van Utrecht hier naer volgt.

In den eersten
XVIII haecken mit layen
Noch XXXV haecken sonder layen
Noch X oude hellebaerden
Noch II slachswerden
Noch II muerboren
Noch I ysere spit
Noch XIII harnassen

Het Slot van Abcoude 1590, uit het Dagboek van Arnoldus Buchelius.

Noch IX stormhoeden
 Noch III lopen van karbyns
 Noch I ring pansier
 Noch een gryper om mede te vangen
 Twee herpannen mit een staecyker
 Een halve ysere slang mit een bas
 ende vyff camers, daer toe
 LXXXIII kloten soe cleyn als groot mit vyff
 kettings mit scherp
 Noch III voetboeyen mit een ketting
 Noch II paer hantboeyen mit ketting
 Noch III paar cluysters mit bouten
 Noch een ysere tange
 Noch III Ysere hangsloten die jaerlicx
 opte peerdemerckt aende draybomen
 geemployeert worden
 Noch een metael koerhoorn
 Noch een haelboom inde keucken
 Noch een urwerk hangende inde sael
 Noch een oude vuyre kist die genoechaem
 vergaen is.
 Noch een brouw ketel, een wercuijp,
 een geylcuyp, een koelvath, vier geuten mit twee
 roerders

De gememoreerde Maarschalk, van het kwartier
 Nedersticht, was een overheidsambtenaar die
 op het platteland de hoge jurisdictie uitvoerde.
 Delicten die in aanmerking kwamen voor
 verbanning, landurige opsluiting of doodstraf.

In de Dorpskerk in Abcoude hangt een rouwbord
 ter nagedachtenis van Jonkvrouwe Wilhelmina
 van Hardenbrouck, de echtgenote van de
 genoemde Joncker Gerart van Rijsenborch. Zij
 overleed op 8 augustus 1614 op het Slot van
 Abcoude. Op 13 augustus daarop werd zij in het
 Koor van onze Dorpskerk ter aarde besteld

Een aantal begrippen en voorwerpen zijn ook nu nog voor ons
 herkenbaar, maar er blijft veel raadselachtig. Wie o wie kan ons
 een goede woordverklaring leveren? Scans van het origineel zijn
 in bezit van uw eindredacteur.

Wim Timmer
 wtimmer1@cs.com

En een jaar later. Inventarislijst Anno 1603

Memorijs van Waepenen als jegenwordich opte
 huijse
 van abcoude bevonden zijn ende duer last van
 mijn ed
 heeren Staten Slants van utrecht.
 Wij peter van Raevensteijn Geinventrioeseert
 Den negenden Julij 1603.

In den eersten achtijn haecken met laeijen
 Noch vijf ende dertien sonder laeijen
 waer van der vijfde zijn om op jachten te
 gebruicken
 met yssere steerten
 Noch thyen oude hellebaerden
 Noch twe slachswerden
 Noch dertyen oude duijtsche harnassen
 Noch acht duitsche craepen met een ront spaens
 craepen
 Noch neghen duitsche stormhoeden
 Noch een rijng pansier
 Noch een grijper om mede te vangen
 Noch een halve yssere slang mit een bas ende
 vijf camers daer toe
 LXXXIII cloten zoo cleijn ende groot
 myt vijf kettens myt scherp
 Noch twe halffe haecken sonder laeyen ofte
 sloten
 Noch twe haecken mit gebroocken steerten
 leggende inde gaeten vande muer ontrent de
 poort op de plaets
 Noch twe corte oude carabijs loopkens
 Noch een lange Ronde bus met een lont
 slot leggende in een laeij 't welck mit inde
 specificatie voor een carrebijn
 loop gereckent was

Het kunstwerk van .....

De Verrijzenis van Christus, een beeld van Gène Eggen

Pastor J.E. Gademan was een bijzonder geliefd man in Abcoude, niet alleen in de rooms-katholieke parochie Cosmas en Damianus. Bij de viering van zijn veertigjarig priesterfeest op 23 september 1984 kreeg hij door de parochie een beeld aangeboden, dat een plek zou krijgen op het rooms-katholieke gedeelte van de Algemene Begraafplaats in Abcoude.

De keuze viel op de Limburgse beeldhouwer Gène Eggen. Hubert Jan (Gène) werd in 1921 geboren in het dorp Ulestraten vlak bij Meerssen. Voor zijn opleiding trok hij in 1943 naar Amsterdam, waar hij op de Rijksacademie voor Beeldende Kunsten les kreeg van M.H.E. Campendonk en G.V.A. Röling.

Hij keerde echter terug naar zijn geboortedorp,

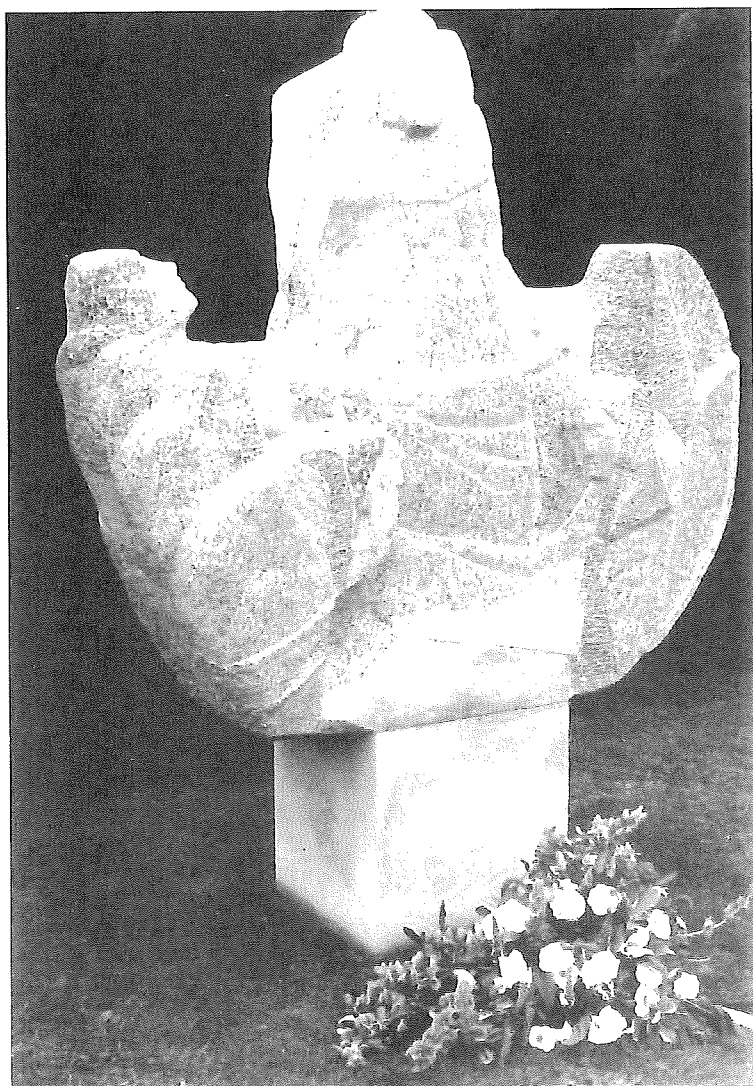
omdat zoals hij verklaarde: "ik ben nu eenmaal een kunstenaar, die de stilte van een dorp nodig heeft om te kunnen nadenken en te kunnen werken. Ik moet de bomen zien kunnen groeien en de zon kunnen zien opgaan. En de wereld? De grote wereld die leeft binnen in mij. Kunst betekent gestalte geven met mooie materialen en op een mooie wijze, daarmee bedoel ik volgens de wetten van de schoonheid van datgene wat in de mens leeft. Vanuit een beeld vertrekende zal de artiest vorm kunnen geven aan wat hij beleeft, aan wat hem aangrijpt."

Eggen was een veelzijdig kunstenaar. Hij tekende, schilderde, hij was grafisch vormgever en maakte vele beelden. Zijn werk was voornamelijk religieus geïnspireerd. Engelen vormden een centraal thema in zijn werk.

In 2000 overleed Eggen in zijn geboortedorp. Hij liet een enorm oeuvre na.

Het onderwerp en de kunstenaar waren door pastor Gademan zelf aangebracht. Een aantal malen bezocht hij het atelier van Eggen, waar hij de wording met eigen ogen kon aanschouwen. In 1986, op de gedenkdag van de patroonheiligen van de kerk, Cosmas en Damianus, 28 september, kon het beeld worden onthuld en gewijd. *De Verrijzenis van Christus* is gehouwen uit Belgisch natuursteen. Het kreeg een plaats op het nieuwe rooms-katholieke kerkhof, dat na de voorgenomen sluiting van het oude kerkhof aan de noordkant van de kerk in 1974 voor de katholieken was gereserveerd op de algemene begraafplaats.

Het beeld vertelt het verhaal van de drie vrouwen, die op paasmorgen naar het graf van Jezus gaan om de dode te balsemen: Maria van Magdala, Johanna en Maria, de moeder van Jacobus. Twee mannen in een blinkend gewaad spraken tot hen: "Hij is hier niet, maar hij is opgewekt." (Lucas 24) Eggen heeft de beide mannen vervangen door een engel. Links zijn de drie vrouwen uitgebeeld, die alle drie een verschillende reactie vertonen: schrik, onzekerheid en geloof in het gebeurde. Zoals pastor Gademan bij de onthulling zei: "Het kunnen onze reacties zijn op de dood van een dierbare. Ook wij gaan vaak die weg: van

De Verrijzenis van Christus. RK gedeelte Algemene Begraafplaats Abcoude.

Wijding van De Verrijzenis van Christus op 28 september 1986 door pastor Joop Gademan.

doodschrik, langs niet kunnen verwerken van wat er gebeurd is naar gelovige aanvaarding. Het beeld is aan het pad geplaatst waar wij allen langs komen met onze doden en onze gevoelens. Hopelijk gaan ook wij die weg van droefheid naar geloof. Zo wordt het ook een beeld van ons.”

Na de wijding volgde besprenkeling van alle graven, waarna de kinderen op elk graf een bloemetje legden. Allerheiligen en Allerzielen naderden immers.

De Verrijzenis van Christus, voorgesteld door drie vrouwen bij het graf, behoort tot de oudste thema's in de christelijke kunst. De Opstanding werd aanvankelijk niet zelf uitgebeeld, maar wel het verhaal van de drie vrouwen. Vanaf de veertiende eeuw werd de Verrijzenis ook zelf weergegeven, waarschijnlijk ontleend aan het religieuze toneel.

Pastor Johannes Everardus Gademan, geboren in 1919 in Bunnik, kwam in 1964 naar Abcoude. Hij trof er een kerk in beweging aan: de restauratie van het kerkgebouw was in volle gang en het Tweede Vaticaans Concilie (1962-1965) zette de ramen van de kerk open. Het bracht nieuwe gedachten over kerk en liturgie en ook op organisatorisch gebied kwamen er vernieuwingen tot stand. 'Samen-kerk-zijn' werd de leidraad. Pastor Gademan was voorstander van de oecumenische gedachte: "ik voel mij dwars door de kerken heen verbonden met mensen", zo dacht hij.

En vanaf 1965 kwamen er oecumenische kerkdiensten, waarbij afwisselend de predikanten van de Hervormde en de Gereformeerde Kerk en de pastor van de Rooms-Katholieke kerk de dienst leidden. Kenmerkend voor Gademan was ook zijn vriendschap met de hervormde dominee Willem den Toom. Samen met dokter Ank Hulsman-van Doorn trad Gademan in 1981 op als paranimf bij diens promotie *Over de levensduur: een theologisch-ethische studie over enige medische vragen: levensverlenging-euthanasie-suïcide*.

Pastor Gademan nam in 1987 na drieëntwintig jaar afscheid van Abcoude; hij overleed in Bunnik in 1997.

Marijke Carasso-Kok

Gegevens zijn ontleend aan:
 Notulen van het Parochiebestuur en van de Parochievergadering 1985-1986
 Parochieblad *De Band* van november 1986
Gedenkboek 100 jaar Parochiekerk H.H. Cosmas en Damianus Abcoude. Samengesteld door J.E. Gademan, P.J. te Poel en N.G. Schrama (Abcoude 1988)
 J. van Laarhoven, *De beeldtaal van de christelijke kunst. Geschiedenis van de iconografie* (Nijmegen 1992)
www.galeriebesselaar.nl/kunstenaars/eggen.htm
 Met dank aan mevrouw Van der Lugt-Elsenburg